

Elke Schwarzerová

Sýkorky milují meduňku

Jak do zahrady
přilákat hmyz, ptáky
a další zvířata

KAZDA

Elke Schwarzerová

Sýkorky milují meduňku

Jak do zahrady
přilákat hmyz, ptáky
a další zvířata

KAZDA

Zahrada – zn.: hledá se spolubydlící!

Červenku si nezasadíte a motýly nevy-
pěstujete. Díky určitým rostlinám ale do
zahrady můžete přilákat druhy zvířat,
které v ní chcete. Takové rostliny jsou
pak trvale vystaveny pečlivé kontrole:
Dozrály snad už první plody? Už se květy
konečně otevřely? Mnoho samotářských
včel například vyžaduje zcela konkrétní
květiny, a pokud v zahradě nerostou, ne-
najdete v ní ani je. Poté co rostlinu

opylují včely, přivábí zralé plody ptáky,
kteří rovněž mají své preference. Těmi
nejvybívavějšími návštěvníky zahrad jsou
ale motýli, jejichž housenky by se bez
listů naprosto konkrétního druhu rostlin
nezasytily, takže by se z nich nakonec ani
nemohli vyvinout okřídlení krasavci. Jako
zahradníci ale máme možnost tento svět
výběrem vhodných rostlin vědomě tro-
chu vylepšit. Ne vždy bývají ale vztahy
mezi zvířaty a rostlinami tak zřejmé jako
vztah housenky k určitému druhu listů.
Věděli jste například, že sýkory modřínky
používají vonné listy, třeba listy me-
duňky lékařské, jako jakýsi prostorový
parfém, jímž vyděsí hnízdní parazity,
kteří se ocitnou v „aromatickém oblaku“
meduňkových listů, natolik, že se tito zá-
škodníci dají rychle na ústup? Nebo že
samečci špačků trhají svým družkám
květiny? A věděli jste, že často stačí,
když v zahradě roste jeden jediný srdeč-
ník obecný, abyste mohli sledovat pře-
kotný shon hyperaktivních vlnařek
obecných? Kniha, kterou právě držíte
v rukou, pojednává o těchto konkrétních
souvislostech mezi určitými rostlinami
a zvířecími obyvateli zahrady. Pomůže
vám přilákat do zahrady vaše oblíbence
z říše zvířat prostřednictvím určitých
rostlin a vedle toho na jejich květech či
plodech třeba objevíte i další zajímavé
živočišné druhy. Úspěch je zaručený – ši-
kovným plánováním si své oblíbené živo-
čichy na zahradě přece jen nějak
„vypěstujete“. Přidejte se k nám!

Když to v knize pípá a bzučí...

ZAHRADA PRO ZVÍŘATA

strana 4

Zahradničení s ohledem
na potřeby
zvířat 6

LÁKADLA PRO OBLÍBENÉ DRUHY ZVÍŘAT

strana 16

LÁKADLA PRO BROUKY, MOTÝLY & SPOL.

strana 62

LÁKADLA PRO PESTŘENKY

strana 92

PROJEKTY PRO ZVÍŘATA

strana 108

DALŠÍ INFORMACE

strana 122

Ještě více rostlin pro půvabné
představitelce živočišné říše 124

Zdroje 125

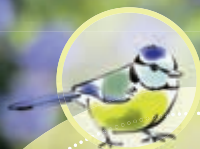
K dalšímu čtení 125

Rejstřík 126

ZAHRA

PRO ZVÍŘATA

Chtěli byste
na své zahradě
pozorovat pelonosky,
nebo raději skotačící veverky?
Nebo snad brhlíky či babočky
kopřivové? I tu nejmenší zahradu
lze přizpůsobit konkrétním
druhům zvířat – v této části se
dozvíte, jak nejlépe
podpoříte kýženou
„klientelu“.

Zahradničení s ohledem na potřeby zvířat

**Každá zahrada je jiná, stejně jako každé zvíře.
Které druhy se nejlépe hodí na váš pozemek
a co přesně potřebují?**

Které hosty vyhlížíte?

Pokud je váš pozemek rozlehlý, nejprve si můžete pogratulovat a poté jednoduše začít zahradničit – pro celou řadu živočišných druhů lze vytvořit velmi rozdílné životní prostředí, počínaje jezírkem po okraj lesa. V malé zahradě je to samozřejmě obtížnější: zpěvní ptáci milují houštiny, živé ploty, stromy a zarostlá zákoutí, v nichž mohou hnízdit a kde najdou potravu ve všech vegetačních patrech.

Včely samotářky, ještěrky a motýli zase spíše ocení sluneční paprsky, a vyžadují tedy slunné trvalkové záhony, nebo dokonce pestrou květinovou louku. Je-li ale malá plocha porostlá mnoha dřevinami, míst na slunci stále ubývá: ptáky a ve-verky to sice potěší – v případě nouze se totiž mohou vyhřívat v korunách stromů –, ale mnoho jiných druhů z vaší zahrady zmizí.

Pokud jste se například zamilovali do sýkory uhelníčka nebo králíčka obecného a vysadili pro ně jehličnany, pak tito stálezelení obři způsobí, že se velká část

» Zjara pod keři v zahradě krátce „hostuje“ dymnivka dutá.

» Ptáci rádi vyzobávají semena rostlin a keřů v zahradách, jako tento vrabec na perovskii lebedolistě.

vaší zahrady ponoří do stínu. Možná k vám ale zavítá i kalous ušatý. Sýkory uhelníčky nijak zvlášť neokouzlí ani neduživé zakrslé dřeviny. Podobná dilemata budete muset řešit už u nejmenších detailů: zastříhovat rostliny po odkvětu, aby opět začaly kvést a potěšily včely, nebo je nechat tak, jak jsou, aby semena mohli vyzobat ptáci? Začne-li vás po zakrácení hryzat svědomí, pomyšlení na včely vás pravděpodobně uklidní. Ale když pak brhlík začne pěchovat slunečnicová semínka do ještě prázdných hnízdních rourek hmyzího hotelu, je tu hned další střet zájmů a nezbývá než doufat, že brhlík na své zásoby nezapomene.

V malé zahradě je tedy třeba vsadit na různé triky. Možná že v sousední zahradě už stojí nějaký vzrostlý jehličnan nebo starý buk. Nebo snad vedle bují ostružiny

a břečtan a tvoří neprostupnou divočinu... Pak se na svém pozemku zaměřte na slunné plochy, na nichž se bude dařit planým rostlinám. Pokud se v sousedství nachází zahradní jezírko, můžete nabídku doplnit suchou zídou. Přinejhorším váš pozemek obklopují jen nudné trávniky a vyštěrkované předzahrádky. V takovém případě můžete zkombinovat všechny uvedené přístupy nebo se zaměřit na určitá zvířata. Už s živým plotem z útlých a zakrslých planých keřů, s jedním dominantním stromem, trvalkami a zákoutím se ztrouchnivělým dřevem se i v té nejmenší zahradě probudí čilý ruch. A některé druhy se navzájem vůbec nevylučují, právě naopak: časně kvetoucí rostliny se shodnou s listnatými stromy a letním stínem, stejně jako první včely samotářky, jako například pelonoska hluchavková, pískorypka plavá, zednice rezavá nebo zednice rohatá.

Existují ale rovněž způsoby, jak můžete bez ohledu na velikost pozemku rozmanitost druhů znatelně podpořit a zároveň si ušetřit spoustu práce: spadané listí na podzim neodstraňujte, ale prostě ho nahrňte na záhony s trvalkami. V této kypré vrstvě rádi pátrají po něčem k snědku kosi, protože i v zimě se to v ní ještě hemží hmyzem, stejnonožci, housenkami, plži a červy. Na jaře příštího roku už z listí nic nezbude: tajná „uklízeč

» Při zakládání této malé terasovité zahrady se myslelo na všechny živočišné druhy: jezírko chrání suchá zídka a na ní rostou trvalky.

četa“ ho totiž potichu a nepozorovaně zlikviduje.

Budete-li s plži nakládat shovívavě, rovněž to pomůže mnoha druhům zvířat: hýl obecný z křovin vyzobává a pak chroupe ještě křehká mláďata šneků; sojka obecná, drozd zpěvný a kos černý raději zdolávají větší exempláře – a jejich ulity zkrátka rozbijí o tvrdý podklad. Pokud nebudete používat moluskocidy (tj. přípravky na hubení měkkýšů na bázi pesticidů), uvítají to i kovařici a světlušky. Pesticidy tak jako tak do zahrady, která má přitahovat zvířata, nepatří – proti mšicím není třeba bojovat, protože je spořádá užitečný hmyz, sýkora modřinka, pěnice černohlavá nebo budníček menší.

Domácí, či exotické rostliny?

Včely samotářky a motýlí housenky ocení spíše než exotické rostliny zásobu rostlin domácích, protože mnoho druhů hmyzu se specializuje na určité květy či listy. To neznamena, že musíte okamžitě vykopat svůj milovaný rododendron, ale možná byste ho mohli jednoduše doplnit krušinou olšovou. K třapatkovkám v trvalkovém záhoně se určitě vejde ještě sléz pižmový, ve šterkovém záhoně se daří jak hadinci a divizně, tak exotické kniphofii. Existují ale také cizí rostliny, které lze doporučit proto, že snesou extrémně suchá léta, aniž by přestaly kvést. Jedná se například o perovskii lebedolistou (*Perovskia atriplicifolia*) a čistec vlnatý (*Stachys byzanthina*).

Šišky jedlovců pocházejících z Asie a Severní Ameriky v zimě rádi obírají stehlíci, čížek lesní a sýkory modřinky. Domácí druhy jsou zase důležitým zdrojem potravy pro specializované milovníky květů a motýlí housenky. Ale tu a tam si můžete klidně dovolit i něco, co možná uvítá

» Odkvetlé rostliny nechte stát přes zimu – ve starých stoncích a plodenstvích totiž přezimuje hmyz a jejich plody vyzobávají ptáci.

jen jediný živočišný druh, který se ve vaší zahradě zabydlel nebo ho máte rádi.

Zahrada pro ježka

Kdo by je neměl rád, ta pichlavá čenichající klubíčka, která jsou aktivní zejména v noci? Aby si ale ježek mohl zahradu vůbec prohlédnout, nesmíte ji hermeticky uzavřít. Přes ploty, které sahají až na zem, se ježci dovnitř nedostanou. Stačí, když do dolní části plotu na několika místech uděláte otvory o velikosti 12 × 12 cm, nejlépe na každé straně

zahrady alespoň jeden, protože ježci v období páření na svého potenciálního druha či družku neustále dotírají, a to i když oba partnery dělí plot. Pokud se ale o několik metrů dál nachází průlez, dříve či později ho najdou – a shledají se konečně i se svým protějškem. Pokud už ježci v zahradě jsou, potěší je živé ploty z domácích keřů, záhony trvalek bohaté na hmyz, hromádka větví, nebo dokonce přepychová budka vytvořená speciálně pro ně. Pokud na svém pozemku budete zakládat zahradní jezírko, dbejte na to, aby břehy nebyly příliš příkré. Ježci totiž nejsou vytrvalí plavci a mohou se utopit, pokud se nedostanou rychle zpátky na břeh.

Zahradu neuklízejte příliš důkladně. Když si ježek staví hnízdo, nejprve si odevšad nanosí suché listí a stébla a poté si z nich obratně buduje hnízdečko na spaní. Nebezpečí pro něj představují elektrické nůžky na živý plot, robotické sekačky, které necháte běžet přes noc, a zejména křovinořezy. Než na pozemek pustíte pomocníky těžkého kalibru, zkontrolujte, kde ježci spí, protože ne vždycky se schovají do bezpečného úkrytu, ale den často prospí pod nejbližším keřem. V případě nouze ježci uvítají dodatečnou potravu, například krmivo pro kočky. Také byste neměli zapomenout na misku s vodou, tu by měli mít k dispozici zejména v suchých létech.

Zahrada pro ještěrky

Objevíte je v blízkém okolí ještěrky? Zkuste tyto drobné lovce hmyzu nalákat do své zahrady. Vynaložená námaha se vám ovšem vyplatí pouze v případě, že se kolem nepotulují kočky, které populaci ještěrek s radostí decimují. Ještěrky patří mezi tzv. studenokrevné organismy (to znamená, že teplota jejich těla odpovídá teplotě okolního prostředí), a k tomu, aby se dostaly na „provozní teplotu“, proto potřebují sluncem vyhřáté kameny. Může to být například suchá zídka, hromada volně navršených kamenů, bylinková spirála (skalka ve tvaru spirály s vysázenými bylinami) nebo šterkový záhon s většími kameny. Jako úkryt jim báječně poslouží různé chodbičky v tlejícím dřevu, kořeny stromů a keře. Ovšem pouze „sladký život“ v záři slunce nestačí – ještěrky by se ve vaší zahradě měly také rozmnožovat.

» Ještěrky milují suché zídky
(na fotografii ještěrka zední).

K tomu potřebují plochy bez vegetace, na nichž nakladou vejce. Všechna tato opatření zároveň podporují různé druhy včel samotárek.

Zahrada pro včely a motýly

Hmyz navštěvující květy vyžaduje neplnokvěté rostliny rostoucí od jara do podzimu nejlépe na slunci a ve všech patrech – od sedmikrásek po popínavý břečtan. Některé samotářské včely hnízdí v tlejícím dřevu nebo v dutých stoncích, jiné si zase hloubí hnízda v řídkém trávniku nebo v záhonu trvalek. Celou řadu včel samotárek potěší další zahradní doplněk ve formě suché zídky. Díky „včelím hotelům“ vlastní výroby z bambusových stébel se do vaší zahrady nastěhují některé hojné druhy.

Zatímco tito huňatí okřídlení bručouni najdou i v té nejmenší zahradě dostatek potravy a vše, co potřebují k péči o potomstvo, motýli jsou o něco náročnější. Vedle nektaru z květů potřebují také krmivo pro své housenky. Do zahrady je naláká živý plot z domácích keřů, různé planě rostoucí byliny, a to i ve stinných zákoutích, například česnáček lékařský nebo snad ještě kopřiva na nějakém slunném stanovišti.

Včely stejně jako motýly vydatně podpoříte květinovou loukou, která ovšem vyžaduje dostatek místa a chudou půdu. Začněte klidně nejprve v malém sešterkovém záhonem, v němž se „vyřadí“ divoké květiny, nebo s pestrobarevným rabatem s vysokým podílem domácích trvalek. Hnojivo živné rostliny housenek nevyžadují, právě naopak: pokud by byl obsah dusíku příliš vysoký, mohly by larvy zahynout. Kupované rostliny mohou pro opylovače představovat riziko, pokud byly ošetřeny pesticidy. Z tohoto důvodu

raději nakupujte produkty v biokvalitě nebo rostliny sami vysázejte.

I to, když si odnože vyměníte se sousedem, včelám pomůže a vy zároveň ušetříte.

Zahrada pro světlušky

Světlušky v zahradě dokážou rozehrát nejkrásnější a zároveň ekologickou světelnou podívanou, jakou jen léto může nabídnout. Jak naznačuje jejich lidové označení – svatojánské mušky –, poletují světlušky nejraději za vlhých nocí okolo svátku svatého Jana. Ve vegetaci pak zanechávají roztančené zelenavé stopy – ovšem předpokladem je, že v červnu zůstanete vzhůru dlouho poté, co se začne stmívat, protože jinak je neuvidíte. U světlušky menší dávají světelné signály samečci, a to za letu, u světlušky větší naopak samičky – ty při tom ale sedí na zemi. Pokud tedy ve vaší zahradě zhlédnete zářivou leteckou show, pak ji obývá světluška menší.

Larvy světlušek patří mezi predátory; žijí se drobnými slimáky a šneky. K tomu, aby se světlušky cítily ve vaší zahradě příjemně a aby se z nich v dospělosti staly velkolepé „lucerny“, tedy potřebují dostatek kořisti. Proto byste to s bojem proti plžům neměli přehánět a vypasené slimáky byste raději měli likvidovat pomocí starých zahradních nůžek namísto rozmísťování jedu, kterým usmrtníte i potenciální kořist světlušek. Vlhká zákoutí s mrtvým dřevem, hustě živé ploty a dostatek porostu se postarají o potřebné klima i potravu. A nezapomeňte – veškerá světla musí být vypnutá! Zahradní osvětlení nemají brouci vůbec rádi, dokonce i samospoušť na fotoaparátu při dlouhé expozici je spolehlivě odradí, takže okamžitě přestanou zářit.

» Larva pestřenky právě spořádala mšice usazené na růžovém poupěti, které je nyní opět úplně čisté.

» Pestřenky snadno poznáte podle mohutných očí. Na této fotografii vidíte pestřenku pruhovanou na květu denivky.

Zahrada pro pestřenky

Copak by tyto oči mohly lhát? Ačkoli se nám pestřenky svou rafinovanou podobou snaží namluvit, že se jedná o nebezpečné včely, čmeláky nebo vosy, dají se vždy snadno rozeznat podle velkých očí. Žluto-černě pruhované druhy připomínají vosy pouze zbarvením a nemohou se prokázat ani vosím pasem. Existují i jejich chlupatí zástupci, kteří napodobují čmeláky. A konečně pestřenka trubcová se pro změnu vydává za včelu.

Všechny pestřenky mají rády otevřené květy, na něž zlehka poklepávají ústním ústrojím. Velké oblibě se u nich těší zástupci hvězdnicovitých a miříkovitých. Larvy však mají v závislosti na konkrétním druhu zcela rozdílné preference, žijí na zemi nebo ve vodě, v odumřelém rostlinném materiálu, vosích hnízdech nebo hloubí chodbičky v listí. V listech rozchodníku můžete stále častěji narazit

na larvy pestřenky druhu *Cheilosia semifasciata*, které své oblíbené rostliny prostě následovaly do zahrad. Tento druh, který byl dříve považován za ohrožený, se nyní v blízkosti lidských sídel vyskytuje tak často, že snad bude možné ho z Červeného seznamu ohrožených druhů zase vyškrtnout. Larvy zevnitř vyžirají dužnaté listy, což sice nevypadá pěkně, ale přiláká to vynalézavé sýkory koňadry, které tyto „stánky s občerstvením“ velmi rychle vyplení. Jeden příbuzný druh se zase živí netřeskem.

My zahradníci máme samozřejmě nejraději takové larvy pestřenek, které požírají mšice a dovedou rychle a efektivně zatouřit s celou kolonií – pesticidy si tedy můžete ušetřit. Larvy žijící ve vodě potěší i rybníček, který lze vytvořit z vhodné nádoby naplněné vodou (např. z plechového lavoru, dřevěné díže či plastového kbelíku apod.), nebo také tlející dřevo s prohlubní, v níž se drží dešťová voda.